
Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

Kaynaştırma Öğrencilerinin Sergilediği Problem Davranışlara Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Uyguladıkları Önleme ve Müdahale Stratejileri¹

Füsun CEYLAN¹, Ahmet YIKMIŞ²

¹*Sarıcalar Özel Eğitim İş Uygulama Okulu, fsnceylan@hotmail.com*

²*Yrd. Doç. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, ayikmis@hotmail.com*

ÖZET

Kaynaştırma öğrencilerinde karşılaşılan problem davranışlara yönelik sınıf öğretmenlerinin uyguladıkları önleme ve müdahale stratejilerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel bir çalışma olan bu çalışmada çalışma grubunu, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Bolu ili merkez ilçe sınırlarındaki ilkokullarda görev yapan ve sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan 25 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Görüşmeler esnasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler, Nvivo 10 programından yararlanılarak “içerik analizi” tekniğine göre çözümlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, sınıf öğretmenlerinin, sınıflarında en çok karşılaştıkları problem davranışlar ve bu problem davranışların kaynağı öğretmenlerin görüşlerine göre belirlenmiştir. Araştırmada sınıf öğretmenlerinin bu problem davranışların önlenmesine ve/veya davranışlara müdahaleye yönelik olarak, farklı pekiştirme tür ve tarifelerinden yararlandıkları fakat bilimsel dayanaklara dayanan, sistematik bir şekilde uyguladıkları herhangi bir stratejiden yararlanmadıkları belirlenmiştir. Bulgularda ayrıca, olumlu davranışların kazandırılması ve kalıcılığının sağlanması noktasında yapılan çalışmaların farklı

---

¹ Bu çalışma, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

pekiştirme türlerini kullanma, aile ile işbirliği içerisinde olma ve öğrenci ile birebir konuşma olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Önleme ve müdahale stratejileri, Problem davranışlar.

The Prevention and Intervention Strategies Carried Out By Primary School Teachers For Problem Behaviors On Inclusive Students

ABSTRACT

In this research, in which it is aimed to specify the prevention and intervention strategies carried out by class teachers intended for the problematic behaviors encountered on inclusive students, semi-structured interview technique is used. This study is a qualitative research. Study group is formed by 25 class teachers who are serving in the primary schools of the central district of Bolu in the 2013-2014 academic years. During the interviews semi-structured interview form is used. Data are resolved according to content analysis method via NVivo 10 program. According to research findings, most encountered problem behaviors in the classroom and the sources of these problem behaviors are determined according to teachers' opinions. In the research, it is found that teachers benefit different kinds of reinforcements in order to prevent these problematic behaviors however they are lack of benefiting scientific and systematic method. Finally, it is detected that studies made in the point of gaining positive behaviors and ensuring permanence are using different kinds of reinforcements, being in the school-parent cooperation, speaking with the student one to one.

Key Words: Prevention and intervention strategies, Problem behaviors.

GİRİŞ

Tüm bireyler farklılıklarının yanı sıra benzer özelliklere sahiptirler. Benzer özelliklere sahip bireyler aynı eğitim ortamlarına alınarak genel eğitim programlarından faydalanabilirler fakat fiziksel, duygusal ve sosyal özellikleri yönünden akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireyler bu genel eğitim ortamlarından yararlanamamakta ve farklı eğitim ortamlarına ya da aynı eğitim ortamında farklı eğitim programlarına ihtiyaç duyabilmektedirler. Onlara sunulan eğitim; bağımsız yaşama olasılıklarını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen, bireysel olarak planlanan, sistematik olarak uygulanan ve dikkatli bir biçimde değerlendirilme sürecini ele alan bir eğitim olmalıdır (Sucuoğlu, 2006; Cavkaytar ve Diken, 2012).

Özel gereksinimli bireylerin bağımsız yaşama olasılıklarının en üst düzeye çıkarılması; yapabildikleri ve gereksinimleri dikkate alınarak, eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi ve bu gereksinimlerine en uygun eğitim ortamlarında destek hizmetlerin sunulmasıyla mümkündür (Cavkaytar ve Diken, 2012; Sucuoğlu ve Kargın, 2010).

Özel gereksinimli bireylerin ayrıştırılmış ortamlarda mı yoksa bütünleştirilmiş eğitim ortamlarında mı eğitim almaları gerektiği yıllardır hem eğitimciler hem de aileler için tartışılan konuların başında gelmektedir.

Son yıllarda yaygın olarak kabul gören görüş, özel gereksinimli bireylerin mümkün olduğu ölçüde normal okullarda, normal gelişim gösteren akranlarıyla bir arada eğitim almaları ve hayatlarını bağımsız şekilde kazanabilecek düzeyde davranışlarla donatılmalarıdır. Çünkü özel gereksinimli bireylerin toplumun bir parçası olarak yaşamalarının bu şekilde mümkün olacağı düşünülmektedir (Bilgen, 1994; Cavkaytar ve Diken, 2012).

Özel gereksinimli bireylerin toplumun bir üyesi olarak, bağımsız bir şekilde yaşayabilmelerini sağlamak adına, normal gelişim gösteren bireyler gibi eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmaları için en uygun eğitim ortamı, “en az kısıtlayıcı eğitim ortamı” olarak ifade edilmektedir. En az kısıtlayıcı eğitim ortamı, bir özel gereksinimli öğrencinin, hem normal yaşlılarıyla olabildiğince fazla bir arada bulunmasını, hem de eğitim gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanmasını sağlayacak, eğitim ortamına yerleştirilmesini gerektirmektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005; Diken ve Batu, 2010).

Lewis ve Doorlag (1999), özel gereksinimli bireyler için düzenlenmesi gereken eğitim ortamlarını en az kısıtlayıcı ortamdaki en çok kısıtlayıcı ortama göre; öğretmene danışmanlık hizmetinin sunulduğu tam-gün normal eğitim sınıfı, sınıf içerisinde bir uzman tarafından yönergelerin sunulduğu tam-gün normal eğitim sınıfı, yarı zamanlı normal eğitim sınıfı ve yarı zamanlı kaynak oda ya da gezici hizmetten yararlanma, yarı zamanlı normal eğitim sınıfı ve yarı zamanlı özel eğitim sınıfı, tam zamanlı özel eğitim sınıfı ve okuldaki diğer öğrencilerle sosyal bütünleşme, tam gün özel eğitim sınıfı, tam gün özel eğitim okulu, tam zamanlı yatılı özel eğitim okulu, ev ya da hastane ortamı, şeklinde sınıflandırmışlardır. Özel eğitim bağlamında en az kısıtlayıcı ortam kavramının karşımıza çıktığı yerlerde kaynaştırma uygulamaları kavramı görülmektedir (Diken ve Batu, 2010). Kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin, normal öğrencilerin devam ettiği eğitim ortamlarında (anaokulu, ilkokul, ortaokul, vb.) eğitilmesidir. Kaynaştırma uygulaması, her türde ve düzeyde engele sahip öğrenciler için söz konusu olabilmektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2011).

Kaynaştırma uygulamalarının başarılı olabilmesindeki en önemli etmen, sınıf öğretmeni (Batu ve Kırcaali-İftar, 2011). Çünkü sınıf öğretmeni, özel gereksinimli olan öğrencilerin normal gelişim gösteren çocukların bulunduğu sınıfa kaynaştırılmasında hem sınıfın sosyal iklimi, hem de davranışlar açısından güçlü bir arabulucudur. Sınıftaki öğrencilerin gereksinimlerinin karşılanması, sınıfta sağlıklı etkileşimlerin kurulması ve sürdürülmesi, özel gereksinimli olan çocukların sınıfa, okula ve hatta topluma sosyal kabulü büyük ölçüde öğretmene bağlıdır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2011).

Sınıf öğretmenleri tüm çocukların gereksinimlerini karşılayabilmek, sınıf ortamındaki her çocuğun en üst düzeyde öğrenmesini, her çocuğun kabul gördüğünü hissetmesini sağlamak için sınıf ortamında, öğretim sisteminde ve sınıf yönetiminde değişiklikler yapmak durumundadırlar (Sucuoğlu, 2006). Öğretmenler bu değişiklikleri yapmadıklarında, olumlu bir öğrenme iklimi oluşturamadıklarında ve sınıftaki tüm öğrencilerin dikkatini etkinliğe yönlendiremediklerinde; sınıf sevimli bir ortam olmaktan çıkabilir ve bu sevimsiz ortam, öğrencilerde problem davranışlara neden olabilir.

Problem davranış, duruma ya da ortama uygun olmayan davranıştır ve eğitimsel etkinlikleri engelleme amacı güder (Pala, 2005; Sönmez ve Diken, 2010). Bu davranışlar, bireylerin toplumda işlev görmelerini engelleyen, kendilerinin ve/veya çevrenin güvenliğini tehlikeye sokan, yeni beceriler öğrenmeyi, var olan becerileri kullanmayı engelleyen ve sosyal etkileşimi olumsuz etkileyen herhangi bir davranış olarak tanımlanabilir (Özyürek, 1997; Sucuoğlu ve Kargın, 2010). Problem davranışların itici bir uyarının varlığında ortaya çıktığını ve bu itici uyarının ortadan kalkmasıyla sonuçlandığını ya da yetişkin ilgisinin düşük olduğu durumlarda ortaya çıkarak yetişkin ilgisini elde etmeyle sonuçlandığını söylemek mümkündür (Sönmez ve Diken, 2010).

Carr ve Durand (1985), problem davranışları “bireylerin toplumda etkili işlev görmelerini engelleyen ve kendilerinin /akranlarının güvenliklerini tehlikeye sokan herhangi bir davranış olarak açıklamışlardır. Yüksel ve Ergün’e göre (2005) ise okulda ve sınıfta eğitsel faaliyetlere engel olan her türlü davranış problem davranış olarak görülebilir. Problem davranış gösteren bireyler bu davranışları nedeniyle, eğitim ve öğretim olanaklarından yeterince yararlanamamaktadırlar. Problem davranışlar herhangi bir müdahale yapılmadığında yaşam boyu sürebilir. (Chandler ve Dahlquist, 2002). Dolayısıyla, öğrencilerin yaşamlarını olumsuz etkileyen bu davranışları azaltılmalı ya da ortadan kaldırılmalıdır (Erbaş, 2005).

Problem davranışların yönetilmesiyle ilgili temel stratejiler genellikle önleme ve müdahale stratejileri olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır:

Önleme stratejileri olarak, daha çok, öğretmen etkililiğiyle birlikte, problem davranışların ortaya çıkmasını engelleyen ortam, yöntem ve uygulamalar üzerinde durulmakta, doğrudan müdahale gerektiren stratejilerle ilgili olarak da önce problem davranışları düzenleyici yaklaşımlara, daha sonra da problem davranışlara karşı tepkilere yer verilmektedir. Önleme stratejileriyle, istenen davranışların çoğaltılması yoluyla problem davranışların azaltılması amaçlanırken, müdahale stratejilerinde problem davranışların durdurulması ve değiştirilmesi ön görülmektedir (Yılmaz, 2008).

Sınıf öğretmenleri yetersizliği olan bireylerde problem davranışlara daha sık rastlanılabileceğini ve daha fazla ilgiye gereksinim duyabileceklerini belirtmişlerdir (Scruggs ve Mastropieri, 1996). Ancak birçok sınıf öğretmenin düşünüşünün tersine, problem davranışların özel gereksinimli öğrenciye özgü olmadığı ve sadece çocuğun yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıkmadığı; sınıf ortamının düzenlenişi, çocukların oturma düzeni, sınıfların büyüklüğü (öğrenci sayısı), öğretim hızı, kullanılan ders araçların özellikleri, ders programı, dersin içeriği (konunun zorluğu), öğretmenin ya da idarecilerin davranışları, beklentileri ve çocuklara yaklaşımlarının da problem davranışların ortaya çıkmasında etkili olduğu görülmüştür (Westwood, 1997; akt.: Akalın, 2007: 5).

Kaynaştırma sınıfında görev yapan öğretmenin, sınıfını etkili bir şekilde yönetebilmesinde ve olası problem davranışların önlenmesinde yapabileceği çalışmaları Sucuoğlu ve Kargın, (2010); Sınıf Kurallarının Belirlenmesi, Sınıf İşleyişinin Düzenlenmesi ve Sınıfa Açıklanması, Sınıfın Düzenlenmesi/ Fiziksel Yapının Uyarlanması ve Olumlu Davranışların Ödüllendirilmesi şeklinde sınıflandırmışlardır. Sınıf ortamında bazı durumlarda, önleme stratejileri yetersiz kalmakta ve alınan önlemlere rağmen problem davranışlar görülebilmektedir. Bu gibi durumlarda müdahale stratejilerinden yararlanmak gerekebilir.

Problem davranışlara müdahale aşamasında yararlanılan stratejiler, en ılımlıdan en az ılımlıya doğru; işlevsel değerlendirme, ayrımlı pekiştirme, sönme, tepkinin bedeli, mola ve ceza olarak ele alınmaktadır (Batu, 2007).

Genel eğitim sınıflarındaki özel gereksinimli bireylerde karşılaşılan problem davranışların; arkadaşı ile konuşma, kalemi, kitabıyla, cetveliyle, silgisiyle, uç kutusu, tacı, parası, anahtarıyla oynama, hangi sayfayı açması

gerektiğini anlamak için arkadaşı ile konuşma, etrafı seyretme, söz almadan soruyu cevaplama, kalemi, silgisini ağzına alma ve sınıfta gezinme olduğu tespit edilmiştir (Sazak-Pınar ve Güner-Yıldız, 2013). Sınıf öğretmenlerinin, sınıflarında karşılaştıkları problem davranışlara yönelik olarak; öğrenciyi dinleme, açık iletişimde bulunma, bakışlarla ikaz etme, sorunun nedenlerini araştırma, emir verme, işaret kullanma ve görmezden gelmeyi kullandıkları tespit edilmiştir (Keskin, 2009; Atcı, 2004). Ancak, kaynaştırma sınıflarındaki özel gereksinimli öğrencilerin olası problem davranışlarının önlenmesi ve müdahalesine yönelik öğretmen görüşlerinin alındığı bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu araştırma sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışlara yönelik uyguladıkları önleme ve müdahale stratejilerini belirlemek amacıyla araştırma konusu olarak seçilmiştir.

Araştırma, sınıf öğretmenlerine davranış yönetimi konusunda bilgi sağlaması, düşünce, görüş ve yeni fikirler kazandırması açısından önem taşımaktadır.

Özel gereksinimli öğrencilerde karşılaşılan problem davranışlara yönelik önleme ve müdahale stratejilerinin bilinmesi; genel sınıf yönetimi içerisinde davranış yönetimi boyutunda sınıf öğretmenlerinin yetiştirilmesinde önemli yeterlilik alanı oluşturacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinin sergilediği problem davranışlara yönelik uyguladıkları önleme ve müdahale stratejilerinin belirlenmesidir. Bu amaçla, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre;

1. Kaynaştırma öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışlar nelerdir?
  - a) Problem davranışların kaynağı (kaynakları) nelerdir?
  - b) Problem davranışların hemen öncesinde sınıfta neler yaşanmaktadır?
  - c) Problem davranışların hemen sonrasında sınıfta neler yaşanmaktadır?
2. Problem davranışların ortaya çıkmaması için uyguladıkları önleme stratejileri nelerdir?
  - a) Kaynaştırma öğrencilerinin sergilemiş olduğu olumlu davranışları destekleme ve kalıcılıklarını sağlama sürecinde yaptıkları çalışmalar nelerdir?

3. Problem davranışlar ortaya çıktığında yararlandıkları müdahale stratejileri nelerdir?
  - a) Uyguladıkları müdahalelerin etkileri nasıl değerlendiriliyor?
  - b) Uyguladıkları önleme ve müdahale stratejileri ne derece işe yaramaktadır?
  - c) Kaynaştırma öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışların çözümünde işbirliği içerisinde olduğu kişiler kimlerdir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, araştırma esnasında toplanan verileri açıklayabilmek için kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu doğrultuda, dokümanlardan elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesi, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde içerik analizinde dört aşama bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bu çalışmada da, ilk aşamada öğretmen görüşlerine göre kodlamalar yapılmış ve bu bağlamda çeşitli temalara ulaşılmıştır. Bu aşamadan sonra veriler düzenlenmiş, temalara göre gruplanmış ve uygun olduğu durumlarda veriler sayısal hale getirilerek sunulmuştur. Son olarak, elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Araştırmada görüşme çeşitlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış ve görüşmeler yüz yüze yapılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu 2013-2014 eğitim öğretim yılında Bolu ili merkez ilçe sınırlarında bulunan ilkokullarda görev yapmakta olan ve sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan 25 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı (yargısal) örnekleme çeşitlerinden biri olan kartopu örnekleme çeşidinden yararlanılmıştır. İlk olarak araştırmacının görev yaptığı okuldaki sınıf öğretmenlerine ulaşılmış ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan meslektaşlarının isimlerini vermeleri istenmiştir. Araştırma süreci ilerledikçe, ulaşılan kişilerin yardımıyla daha fazla kişi listeye dâhil edilmiş ve liste kartopu gibi büyümüştür (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Çalışma grubunda 12 bayan öğretmen, 13 erkek öğretmen vardır. Görüşmeye katılan 2 öğretmen 30 yaş altında, 4 öğretmen 31-35 yaş aralığında 7 öğretmen 36-40 yaş aralığında, 7 öğretmen 41-45 yaş aralığında,

2 öğretmen 46-50 yaş aralığında ve 3 öğretmen 50 yaş üzerindedir. Öğretmenlerden 1 öğretmenin öğretmen lisesi, 5 öğretmenin 2 yıllık ön lisans, 2 öğretmenin yüksek lisans ve 17 öğretmenin lisans mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmadaki kaynaştırma sınıflarında görev yapan 1 öğretmenin mezun olduğu bölüm peyzaj mimarlığı, diğer 24 öğretmenin mezun olduğu bölüm sınıf öğretmenliğidir. Öğretmenlerin hizmet süreleri yaşları ile doğru orantılı olarak çeşitlilik göstermektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler gerekli izinler alındıktan ve öğretmenlerden onlar için uygun tarihlere randevu alındıktan sonra, 04.09.2013 ve 22.01.2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, alan yazın taramasına dayalı olarak kuramsal çerçeve oluşturulmuş ve görüşme formunun yapılandırılması için öğretmenlerle ön görüşmeler yapılmıştır. Ön görüşmelerin ardından görüşme formu, geçerlik sorunlarının giderilmesi açısından uzman görüşüne başvurulmuştur. Görüşme formu 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sınıf öğretmenlerine ilişkin kişisel bilgiler ve kaynaştırma öğrencisinin özelliklerine ilişkin bilgiler, ikinci bölümde ise görüşme soruları yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Görüşmelerden elde edilen ses kayıtları (6 - 18 dakika aralığında) araştırmacı tarafından NVivo 10 programına yüklenmiştir. Nvivo 10 programı, farklı metodolojik yaklaşımları desteklemesi, “kodlama” ve “geri çağırma” özelliklerinin yanı sıra kategoriler arasında ilintilendirme ve bağlantılandırma yapmaya olanak vermesi, kategoriler arasında kurulan bağlantıların görülebileceği bir “model” oluşturmaya olanak vermesi gibi nedenlerden dolayı araştırmacılara esneklik sağlar (Kuş, 2006).

Nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda tasarlanan bu araştırmada veriler, “içerik analizi” tekniğine göre çözümlenmiştir. Veriler dört aşamada analiz edilmiştir: 1. Verilerin kodlanması, 2. Kodlanan verilerin temalarının belirlenmesi, 3. Kodların ve temaların düzenlenmesi, 4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Analiz sürecinde öncelikle, görüşme kayıtları ve yazılı formlar deşifre edilip çözümlenmeler yapılmıştır. Verilerin analizinde elde edilen temalar ve kod başlıkları tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Temalar ve Kod Başlıkları

Temalar	Kod Başlıkları
1. Kaynaştırma Öğrencilerinde Karşılaşılan problem davranışlar	a) Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışlar b) Problem davranışların kaynağı (kaynakları) c) Problem davranışların hemen öncesinde sınıfta yaşananlar d) Problem davranışların hemen sonrasında sınıfta yaşananlar
2. Problem davranışlara yönelik sınıf öğretmenlerinin uyguladıkları önleme stratejileri	a) Problem davranışların ortaya çıkmaması için sınıf öğretmenlerinin uyguladıkları önleme stratejileri b) Kaynaştırma öğrencilerinin sergilemiş olduğu olumlu davranışları destekleme ve kalıcılıklarını sağlama sürecinde sınıf öğretmenlerinin yaptığı çalışmalar
3. Problem davranışların çözümünde sınıf öğretmenlerinin uyguladıkları müdahale stratejileri	a) Sınıf öğretmenlerinin problem davranışlar ortaya çıktığında yararlandıkları müdahale stratejileri b) Sınıf öğretmenlerinin uyguladıkları müdahalelerini etkilerini nasıl değerlendirdikleri c) Sınıf öğretmenlerinin uyguladıkları önleme ve müdahale stratejilerinin ne derece işe yaradığı d) Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışların çözümünde işbirliği içerisinde olduğu kişiler

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada geçerliği sağlamak amacıyla kavramsal çerçeve oluşturulmuş, genel açıklamalar yapılmış ve daha sonra bulgular ayrıntılı biçimde sunulmuştur. Görüşmeler yüz yüze yapılmıştır ve gerekli durumlarda görüşme sorularına yeni sorular eklenmiş ya da soruyla ilgili ekstra açıklama yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bulguların başka araştırmalarda test edilebilmesi için gerekli açıklamalar yapılmıştır. Araştırma sonuçlarının sunumunda katılımcıların kimlikleri verilmeden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Alıntılar, her öğretmen için atanmış bir kod numarası (G1, G7, G24 vb.) ifadenin başında yer alacak şekilde sunulmuştur. Araştırmanın güvenilirliğini gerçekleştirmek amacıyla, Araştırma verileri iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlandıktan sonra ortaya çıkan kod ve tema listesine son şekli verilmiştir. Araştırmada kullanılan tema ve kod listesi Tablo 1’de verilmiştir. Kod ve tema listesine son şekli verildikten sonra, veriler iki araştırmacı tarafından kod ve tema listesine göre değerlendirilmiştir. “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” olan

maddeler belirlenmiştir. Araştırmanın güvenilirliği için Miles ve Huberman'ın (1994) belirttiği formül P (Uzlaşma Yüzdesi %) = [Na (Görüş Birliği)/ Na (Görüş Birliği) + Nd (Görüş Ayrılığı)] X 100 kullanılmış ve hesaplama sonucunda P = % 92 değeri bulunarak araştırma güvenilir kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan 25 öğretmenle yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda 3 tema ve 10 alt tema oluşturulmuş ve tablo 1' de sunulmuştur.

Tema 1. Sınıf öğretmenlerinin, sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışlar

- a. Sınıf öğretmenlerinin, sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışlar tablo 2' de belirtilmiştir.

Tablo 2. Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Sınıflarındaki Kaynaştırma Öğrencisinde Gözlemledikleri Problem Davranışlar

No	Kod Başlıkları	f	%
1	Arkadaşlarına Vurması	13	52
2	Sınıf İçerisinde Gezinmesi	8	32
3	Yeterli akademik beceriler sergileyememesi	6	24
4	Dersle ilgilenmemesi\Dersin etkinliğini yapmak istememesi	5	20
5	Ders akışını bozacak ölçüde konuşması	4	16
6	Ders saati içerisinde ağlaması	4	16
7	Konuşma güclüğü	4	16
8	Dikkat eksikliği ve hiperaktivite	3	12
9	Bireysel İhtiyaçlarını Tek Başına Karşılایamaması	3	12
10	Ders Esnasında Aniden Bağırması	2	8
11	Arkadaşlarıyla paylaşımlarının az olması, empatik davranışlar sergileyememesi	2	8
12	Teneffüslerde saklanması	2	8
13	Diğerleri	6	24

Yukarıdaki kodlara ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

“...yaramazda diyebiliriz. Artı pek yerinde duramıyor biraz mı hiperaktif bi çocuk da aynı zamanda konuşma özünden dolayı ifade edemiyor.” (G 8)

“...çok konuşmak. Çok konuşan bir öğrencim” (G 3)

“...gezmeyi çok seviyolar sınıf içerisinde gezmeyi seviyolar arkadaşlarından bir şey alıp bir şeyler vermeyi onların yanına gidip gelmeyi hı çok seviyolar” (G 2)

“...arada bir bağırması var işte şey bazen yüksek sesle bağırıyor ne olduğunu anlamıyorum.” (G 20)

“...arkadaşlarına karşı saldırgan davranışlar olabiliyor bu, vurma gibi yani” (G 6)

Görüşmeye katılan 6 öğretmenin cevapları araştırmacı tarafından “diğer” kategorisine yerleştirilmiştir. Bu cevaplara bakıldığında, bazı öğretmenlerin, sınıflarındaki kaynaştırma öğrencisinde karşılaştıkları problem davranış olarak, takıntılı davranışlar sergilemesi, kendine zarar vermeye ilgili tehdit etme, ödev yapmaması, öğretmenlerden para ya da malzeme istemesi, sınıfta durmak istememesi, dışarıya çıkma isteği, devamsızlık yapması şeklinde ifade ettikleri görülmüştür. Diğer olarak kategorilendirilen öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“...yalnız, takıntılıları olduğu için bazen işte ben ders anlatırken takıldığı bir şey hakkında sürekli aynı soruyu sorma problemi var.” (G 18)

“...kaynaştırma öğrencisi sınıfa gelmek istemiyor zaten, girmiyor, oturmuyor oturduğunda 1 saat duruyor 1 saat sonra annesinin yanına kaçıyor yani” (G 4 “...devamsızlık problemi var” (G 1)

- c) Kaynaştırma öğrencilerinde karşılaşılan problem davranışların kaynağı/kaynakları

Tablo 3. Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Sınıflarındaki Kaynaştırma Öğrencisinde Gözlemledikleri Problem Davranışların Kaynağı/ Kaynakları

No	Kod Başlıkları	f	%
1	Aile ortamından ve/veya yakın çevresinden kaynaklanan nedenler	13	52
2	Kaynaştırma tanısından kaynaklanan nedenler	13	52
3	Öğrencinin bireysel özelliklerinden kaynaklanan nedenler	9	36
4	Ders (etkinlikten) kaynaklanan nedenler	3	12
5	Arkadaşlarının oyunlarına katılamaması	2	8
6	Seviyesinin gerektirdiği sınıfta olmaması	2	8
7	Öğrencinin temizlik probleminden kaynaklanan nedenler	1	4

Tablo 3'te belirtilen kodlara ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

"...zihinsel yetersizliğinden kaynaklı bir şey. Ben anlatırken, ne kadar da onun başında anlatıyorum, duyurmaya ama sanırım bazı sesleri algılayamadığından duyamadığından dolayı, ister istemez dikkati dağılıyor çocuğun. O nedenle ıı dikkati dağılınca da başka şeyler yapmaya yöneliyor." (G 16)

"...biraz ailede ilgisizlik gibi görüyorum.", "çocuklarıyla fazla zaman ayırmayan ailelerde daha çok hırçınlık fark ediyor." (G 10)

"...kahvaltı yapmak çocuk için sabahleyin o onları çok etkiliyor kahvaltı yapmadan geldiyse eğer o çocuk acıktığı için sınıfta hiç durmuyor," (G 2)

d) Problem davranışların hemen öncesinde sınıfta yaşananlar

Tablo 4. Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Problem Davranışların Hemen Öncesinde Sınıfta Yaşananlar

No	Kod Başlıkları	f	%
1	Normal bir ders işleme sürecinde gerçekleşmektedir/herhangi spesifik bir olay yaşanmıyor	11	44
2	Öğrenci herhangi bir etkinlikle (görevle) meşgul edilmediğinde	3	12
3	Yeni bir etkinlik (görev) verildiği zamanlar	3	12
4	Etkinlik ya da konunun öğrenci seviyesinin üzerinde olduğu zamanlar	2	8
5	Öğrencinin yapmak istediği bir davranış engellendiğinde	1	4
6	Öğretmeni ya da arkadaşlarıyla iletişime geçmek istediğinde	1	4

Görüşülen öğretmenlerin, problem davranışların hemen öncesinde sınıfta yaşananlara örnek olarak yukarıda belirtilen kodlara ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

"...aslında hiçbir şey yaşanmasına gerek yok direk ortaya çıkıyor." (G 13)

"...sınıfta ders yaparken birdenbire kalkıp başka bir yere yere gidiyor, ikide bir gidiyor tuvalete gidiyor durmadığı için sınıfın dikkatini dağıtıyo dersi işletmiyo bazen dersi böldüğü de oluyo yani." (G 4)

"...özellikle engellendiği zaman, yapmak istediği davranış engellenmeye çalıştığı an hırçınlaşıyor ve bu durumu yani duygusunu farklı yöntemlerle

dışa vuruyo. Vurma, bağırma, itme gibi. Yani engellenmicek, o an ne yapmak istiyosa ona izin verilmek zorunda." (G 25)

d) Problem davranışların hemen sonrasında sınıfta yaşananlar

Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Problem Davranışların Hemen Sonrasında Sınıfta Yaşanılanlar

No	Kod Başlıkları	f	%
1	Ders akışının bozulması, öğrencilerin dikkatlerinin dağılması	18	72
2	Herhangi bir sorun yaşanmaması	7	28

Problem davranışların hemen sonrasında sınıfta yaşananlara yönelik olarak öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Yani şöyle başta ilk zamanlar diğer çocuklar tepki veriyolar hemen dersi bırakıyolar ona odaklanıyolar çünkü. Sınıfta gezinen gezinmemesi için gezinen birisi varken hemen ona odaklanıyolar tabi ki sınıfın dikkati dağılıyor," (G 2)

"...sorusunun cevabını verdikten sonra işte bi sorun yaşamıyoruz. Bi problem olmuyo. (G18)

" Aslında çocuğun, yılların vermiş olduğu sınıftaki dışlanmanın etkisinde olduğunun farkına vardım. O dışlanmadan dolayı ""ben de varım"" ı göstermekti. Biz onun var olduğunu kabul ettirdik. Bu problemler bitti. " (G 19)

Tema II: Problem davranışlara yönelik sınıf öğretmenlerinin uyguladıkları önleme stratejileri:

a) Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre, sınıflarında olası problem davranışların ortaya çıkmaması için uyguladıkları önleme stratejileri ve kaynaştırma öğrencilerinin sergilemiş olduğu olumlu davranışları destekleme ve kalıcılıklarını sağlama sürecinde yaptıkları çalışmalara ilişkin veriler tablo 6' da belirtilmiştir.

Tablo 6. Sınıf Öğretmenlerinin Problem Davranışların Ortaya Çıkmaması İçin Uyguladıkları Önleme Stratejileri

No	Kod Başlıkları	f	%
1	Belirli bir stratejiden yararlanılmıyor	7	28
2	Ders etkinliklerinin kaynaştırma öğrencisinin seviyesine uygun seçilmesi	6	24
3	Kaynaştırma öğrencisi ile bire bir ilgilenme	3	12
4	Öğrenciye söz hakkı verme, öğrenciyi derste aktif hale getirme	3	12
5	Öğrencinin, arkadaşlarıyla olan arkadaşlık ilişkilerini geliştirme	2	8
6	Öğrenciyle ders öncesi ödül anlaşması yapma	2	8
7	Öğrenci ile sınıf dışında görüşmeler yapma	2	8
8	Öğrenci ile sınıf kuralları üzerine konuşmak	2	8
9	Etkinlik öncesi öğrenciyi etkinlikle ilgili bilgilendirmek	1	4
10	Öğrencinin oturduğu yerin değiştirilmesi	1	4

Tablo 6 incelendiğinde, görüşülen öğretmenlerden 7' sinin herhangi bir stratejiden yararlanmadığına yönelik görüş bildirdiği görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

"...ona özel bir şey yapmıyoruz dersimize başlıyoruz girişini yapıyoruz meraklandırıyoruz ama bi şekilde o kopuyor, sistem dışına çıkıyor " (G 13)

" ...açıkçası bi şeyi önleyemiyorum onu, yani o esnada aklına ne geleceğini ben kestiremeyeceğim için önlem alamıyorum yani bu konuda. Ya, onunla alakalı bi şey" (G 18)

"...yaa önlem nasıl önlem önlediğin değil de zaten önlenmiyor doğru dürüst zaten o kendi istediğini yapmak istediği için bi şey yapamıyoruz." (G 4)

"...işte defterini kitabını çıkarıyorum önüne koyuyorum belki alışır diye alışmadı yapmadı ama gene benim başımda dikilip birebir ya o çocuğun birebir ilgilenmesi gerekiyor her şeyin başında birisiyle yapması gerekiyor kendi başına hiç bi şey yapmıyor." (G 20)

- b) Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinin sergilemiş olduğu olumlu davranışları destekleme ve kalıcılıklarını sağlama sürecinde yaptıkları çalışmalar

Tablo 7. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerinin Sergilemiş Olduğu Olumlu Davranışları Destekleme ve Kalıcılıklarını Sağlama Sürecinde Yaptıkları Çalışmalar

No	Kod Başlıkları	f	%
1	Sosyal Pekiştiricileri Kullanma	14	56
2	Sembol Pekiştiricileri Kullanma	7	28
3	Davranışlar Üzerine Öğrencilerle Konuşmak	5	20
4	Nesne Pekiştiricileri Kullanma	4	16
5	Birincil Tür Pekiştiricileri Kullanma	3	12
6	Etkinlik Pekiştiricileri Kullanma	1	4
7	Aile İle İşbirliğine Gitmek	1	4

Bu kodlamaya ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

"...başını okşamak işte," "bak işte sen yapabiliyorsun gibi böyle sözel ifadelerle onu onore etmeye çalışıyorum" (G 1)

"...sözel olarak ödüllendirmeler. Diğer arkadaşlarına ını tahtaya falan çıkartıp ona onore edici konuşmalar yaparım." (G 10)

"...çocukları ödüllendirerek, yüreklendirerek olumlu hale getiriyoruz, kalıcı hale geliyor zaten. Doğru yaptıklarını ödüllerle, aferin dersek zaten o zaman kalıcı hale gelir" (G 11)

"...sembolik pekiştiriciler yeterli oluyor bu durum için." (G 18)

"...yıldız iğneliyorum mesela o günkü davranışı güzel olan çocuklara ee davranışlarından dolayı güzel olanlara kaç yıldız topladı bu hafta sonu falan gibi ee bu kadar" (G 24)

Tema III: Problem davranışların çözümünde sınıf öğretmenlerinin yararlandıkları müdahale stratejileri

Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre; problem davranışlar ortaya çıktığında yararlandıkları müdahale stratejileri, uyguladıkları müdahalelerin etkilerini nasıl değerlendirdikleri, uygulamış oldukları önleme ve müdahale stratejileri ne derece işe yaradığı, kaynaştırma öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışların önlenmesinde ya da çözümünde işbirliği içerisinde olduğu kişilere ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

- Sınıf öğretmenlerinin, problem davranışlar ortaya çıktığında yararlandıkları müdahale stratejileri

Tablo 8. Sınıf Öğretmenlerinin, Problem Davranışlar Ortaya Çıktığında Yararlandıkları Müdahale Stratejileri

No	Kod Başlıkları	f	%
1	Sözel uyarıda bulunmak	11	44
2	Problemin kaynağını bulup gidermeye çalışmak	7	28
3	Yeni bir etkinlik (görev) vermek	3	12
4	Belirli bir müdahale yok	3	12
5	Sınıf kurallarını hatırlatmak	2	8
6	Ortamdan uzaklaştırmak	2	8
7	2. tip ceza vermek	2	8
8	Diğer	4	16

Yukarıdaki koda ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

“...sözlü uyarılarda bulunuyorum.” (G 6)

“Sözlü uyarıda bulunuyoruz yani sözlü uyarıda bulunup tekrar çalışmasına yönlendiriyorsun.”(G 7)

“...sözle uyarılar.” (G 10)

“...yani sözlü uyarırım.” (G13)

“Melihacım bak dinle diyorum, dikkati dağıtma diyorum sessiz ol, arkadaşlarını meşgul etme diyorum. O anlık onu yapıyo ama sonra tekrar devam ediyö aynı davranışa. Yani sürekli uyarıda bulunmak zorunda kalıyorum.” (G 16)

b) Sınıf öğretmenlerinin uyguladıkları müdahalelerin etkilerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşleri

Tablo 9. Sınıf Öğretmenlerinin, Uyguladıkları Müdahalelerin Etkilerini Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Veriler

No	Kod Başlıkları	f	%
1	Herhangi bir kayıt tekniği kullanılmıyor	17	68
2	Gözlem yolu ile değerlendirme	8	32
3	BEP üzerine not alma	2	8
4	Davranış çizelgesi raporu tutma	1	4
5	Davranış düzeyi belirleme testi	1	4
6	Ünite sonu değerlendirmesi	1	4

Tablo 9 incelendiğinde, görüşmeye katılan 17 öğretmenin, değerlendirme aşamasında herhangi bir kayıt tekniği kullanmadığına ilişkin görüş bildirdiği görülmektedir. Bu kodlamaya ait öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

"Ya şimdi çocuk bi şey yapmadığı için, doğru dürüst BEP planını uygulayamıyoruz zaten.

"...herhangi bir çizelge ıı bir belge tutmuyorum açıkçası yok." (G 12)

"Öğrenciyle tuttuğum ayrı bi gözlem yok. Bi tek kaynaştırma BEP imiz var o kadar. Şimdi var dersem yalan olur." (G 16)

"Eee çok aşırı derece sorunlarla karşılaşmadığımız için biz gözlem tutmuyoruz çünkü dinliyolar problem devam etmiyo zaten karşılaştığımız hırçınlık problemler zaman zaman her zaman değil sürekli karşılaştığımız bi şey değil." (G 21)

c) Sınıf öğretmenlerinin uygulamış oldukları önleme ve müdahale stratejilerinin ne derece işe yaradığına ilişkin görüşleri

Tablo 10. Sınıf Öğretmenlerinin Uygulamış Oldukları Önleme ve Müdahale Stratejileri Ne Derece İşe Yaradığına İlişkin Veriler

No	Kod Başlıkları	f	%
1	İşe yaramaktadır	9	36
2	Az işe yaramaktadır	8	32
3	İşe yaramamaktadır	8	32

"...Az." A: Yani öğrencinin problem davranışları genel olarak devam ediyor mu? G3: Genel olarak devam ediyor. ıı çünkü ıı dikkat dağınıklığı var bir de ailesiyle problemleri her zaman devam ediyolar yani şimdi ağacı düşünün toprağı değişmezse ağaçtaki, ağacın büyümesi gelişmesi yine aynı şekilde devam edecek. " (G 3)

"...3 dakika 5 dakika yani onun haricinde yine eskiye dönüyoruz." (G 8)

"İııııı. Genel olarak başarılı olduğumu söyleyebilirim. Bu konularla ilgili çünkü çok büyük sıkıntı yaşamadık. İnşallah da yaşamayız. Ufak tefek sorunlarda da çözdüğünüz zaman, çocuklar da sağolsunlar bu konuda ıı anlayışlılar. Anlatılanı gerçekten uygulamaya çalışıyorlar ve sorun olmuyor genel olarak başarılı oluyoruz yani uygulamada." (G 12)

- d) Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışların önlenmesinde ya da çözümünde işbirliği içerisinde olduğu kişiler

Tablo 11. Sınıf Öğretmenlerinin, Kaynaştırma Öğrencilerinde Karşılaştıkları Problem Davranışların Önlenmesinde Ya Da Çözümünde İşbirliği İçerisinde Olduğu Kişiler

No	Kod Başlıkları	f	%
1	Kaynaştırma Öğrencinin Ailesi	24	96
2	Okuldaki Rehberlik Servisi	23	92
3	Okuldaki Diğer Öğretmenler	8	32
4	Okul İdaresi	2	8
5	Rehberlik ve Araştırma Merkezi	2	8
6	Özel Rehabilitasyon Merkezi	2	8
7	Üniversiteden Gelen Stajyer Öğrenciler	1	4
8	Diğer Öğrencilerin Ebeveynleri	1	4

Bu alt temaya ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“...aileyle.” (G 1)

“...tabii ki problemle alakalı öğrencinin velisiyle sürekli diyalog halindeyiz.” (G 12)

“A: Aile ile işbirliğine gittiniz mi? G 13: Gittik gittik.” (G 13)

“...ailesiyle sürekli görüştük.” (G 15)

“...ailesiyle görüşüyorum. Babaannesi veya dedesi almaya geliyorlar. Yani özel bi durumu, ayrı bi durumu olduğunda özel görüşüyoruz yani.” (G 16)

“...ama dediğim gibi yani sürekli aile çağrılıyo,” (G 17)

“...ben sürekli babasıyla irtibata geçiyorum.” (G 18)

“...özel rehabilitasyon merkezi öğretmenleri.” (G 25)

“...yaa zaten rehberlik araştırmayla” (G 4)

TARTIŞMA ve SONUÇ

Kaynaştırma öğrencilerinde karşılaşılan problem davranışlara yönelik önleme ve müdahale stratejilerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu

araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak, sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır.

Araştırma bulgularında, sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışların; arkadaşlarına vurma, sınıf içerisinde gezinme, öğrencinin yeterli akademik beceriler sergileyememesi, dersle ilgilenmemesi/dersin etkinliğini yapmak istememesi, ders akışını bozacak ölçüde konuşması, ders saati içerisinde ağlaması, öğrencide konuşma gücü olması, öğrencide dikkat eksikliği ve hiperaktivitesi olması, bireysel ihtiyaçlarını tek başına karşılayamaması, ders esnasında aniden bağırması, teneffüslerde saklanması, empatik davranışlar sergileyememesi ve arkadaşlarıyla paylaşımlarının az olması olduğu tespit edilmiştir. Bu problem davranışların kaynaştırma öğrencilerinde karşılaşılmasının nedeninin, ders etkinliklerinin ya da konunun öğrenci seviyesine indirgenerek sunulmaması, öğrencinin ders ile etkileşiminin sağlanmaması, öğretmenin ya da arkadaşlarının dikkatini çekmek istemesi gibi nedenlerden kaynaklanıyor olduğu düşünülebilir. İlköğretimin birinci kademesinde eğitim gören öğrenciler genellikle kurallara alışmada ve uyum sağlamada bir alışma sürecine ihtiyaç duyabilmektedirler. Bu durumun özel gereksinimli bireylerde daha belirgin bir şekilde dikkat çekmesinin daha muhtemel olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın bu bulgusu, Atıcı (2004), Kapucuoğlu-Tolunay (2008), Keskin (2009), Sazak-Pınar ve Güner-Yıldız (2013)'ın yapmış oldukları çalışmalardaki ilkökul kademesindeki öğrencilerde karşılaşılan problem davranışlar bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma öğrencilerinde karşılaşılan problem davranışları önleme stratejileri olarak; ders etkinliklerini kaynaştırma öğrencisinin seviyesine uygun seçilmesi, kaynaştırma öğrencisi ile bire bir ilgilenme, öğrenciye söz hakkı verme, öğrenciyi derste aktif hale getirme, öğrencinin, arkadaşlarıyla olan arkadaşlık ilişkilerini geliştirme, öğrenciyle ders öncesi ödül anlaşması yapma, öğrenci ile sınıf dışında görüşmeler yapma, öğrenci ile sınıf kuralları üzerine konuşma, öğrencinin oturduğu yerin değiştirilmesi ve etkinlik öncesi öğrenciyi etkinlikle ilgili bilgilendirmeden yararlandıkları belirlenmiştir. Bu uygulamaların belirli stratejilere dayandırılarak, sistemli bir şekilde uygulanması, sınıf içindeki muhtemel olayların önüne geçilmesi açısından önemli ve gereklidir. Çünkü bir problemin ortaya çıkmasını önlemek, problem ortaya çıktıktan sonra onu yok etmeye çalışmaktan daha kolaydır. Ayrıca, problemlerin ortaya çıkmasını engellemek hem öğretmen hem de öğrenci açısından sınıftaki olumlu havanın bozulmasının önüne geçecektir. Ancak, öğretmenler belirtmiş oldukları önleme çalışmalarını sistematik bir şekilde

uygulamamakta ve bu süreçte herhangi bir kayıt tekniğinden yararlanmamaktadırlar. Öğretmenlerin bu konudaki yetersizliğinin, öğrencilerin problem davranışlarıyla başa çıkma ile ilgili herhangi bir eğitimden yararlanmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Araştırmanın bu bulgusunda yer alan; etkinliklerin kaynaştırma öğrencisinin seviyesine uygun seçilmesi ve etkinlik öncesi öğrenciyi etkinlikle ilgili bilgilendirme kodlamaları Sucuoğlu, Ünsal ve Özokçu (2004)'nun yapmış oldukları çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Mevcut çalışmada sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma öğrencilerinin sergilemiş olduğu olumlu davranışları destekleme ve kalıcılıklarını sağlama sürecinde yaptıkları çalışmalara ilişkin görüşlerinin; sosyal pekiştireçlerden yararlanma, sembol pekiştireçler kullanma, öğrencilerle davranışlar üzerine konuşma, nesne pekiştireçleri kullanma, birincil tür pekiştireçleri kullanma, etkinlik pekiştireçleri kullanma ve aile ile işbirliğine gitmek şeklinde görüş bildirdikleri fakat bu yöntemlere ilişkin herhangi bir kayıt tutmadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin olumlu davranış destek programını kullandığına ilişkin görüş bildirmedikleri belirlenmiştir. Bu durumun nedeninin konu ile ilgili bilgi yetersizliğinden kaynaklanıyor olduğu düşünülebilir. Bu bulgu; Erbaş (2002)'in çalışması ile benzerlik göstermemektedir. Çünkü problem davranışların azaltılmasında olumlu davranışsal destek programlarının kullanılması etkili bir yöntemdir (Erbaş, 2002).

Araştırma bulgularında son olarak, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışlara yönelik uyguladıkları müdahale stratejilerinin, sözel uyarıda bulunma, problemin kaynağını bulup gidermeye çalışma, yeni bir etkinlik (görev) verme, sınıf kurallarını hatırlatma, ortamdaki uzaklaştırma ve 2. tip ceza verme olduğu tespit edilmiştir. Görüşler arasında yer alan belirli bir müdahale olmadığına ilişkin görüş Erbaş (2002)'in çalışmasında yer alan; “Problem davranışlar herhangi bir davranış değiştirme planı uygulamaksızın ortadan yok olmayacağı için bu davranışların şiddetinin artmasını ve bu davranışların öğrencilerin yaşamlarına olan olumsuz etkilerini en aza indirmek için, uygun davranış değiştirme tekniklerinin kullanıldığı davranış değiştirme planlarının hazırlanması gereklidir.” ifadesi ile benzerlik göstermemektedir. Araştırmanın bu alt temasında müdahale stratejilerinin belirlenmesine yönelik olarak; ortamdaki uzaklaştırmak, 2. tip ceza vermek, görmezden gelmek, sözel uyarıda bulunmak, problemin kaynağını bulup gidermeye çalışmak, yeni bir etkinlik (görev) vermeye ilişkin öğretmen görüşleri Birkan (2000), Atıcı (2004), Kapucuoğlu-Tolunay (2008), Keskin (2009), Onur-Sezer ve Sadioğlu (2013) ve Sazak-Pınar ve Güner-Yıldız (2013)' in

çalışmalarındaki problem davranışlara yönelik müdahale yöntemlerindeki bulgular ile benzerlik göstermektedir. Sınıf öğretmenlerinin, belirtmiş oldukları yöntemlere yönelik olarak; problem davranışların öncesi, davranış sırası ve sonrasına ilişkin bir kayıt tekniğinden yararlanmadıkları, bilimsel verilere dayandırmadıkları, stratejilerin etkililiğini değerlendirmediklerinden dolayı farklı pekiştirme tür ve tarifelerinden yararlandıkları fakat bilimsel dayanaklara dayanan, sistematik bir şekilde uygulanan herhangi bir önleme ya da müdahale stratejilerinden yararlanmadıkları belirlenmiştir.

ÖNERİLER

Görüşmeler sırasında çoğu öğretmenin problem davranışlarla ilgili olarak bir eğitim almadıklarına ilişkin görüş bildirdiği tespit edilmiştir. Bu durumda, üniversitelerdeki sınıf öğretmenliği programına davranış yönetimi ile ilgili bir lisans dersi konulabilir. Görevde olan sınıf öğretmenlerine, davranış yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitimler sunulabilir. Tüm öğrencilerin bireysel özellikleri ve kaynaştırma öğrencisinin yetersizliğine ilişkin özellikler göz önünde tutularak, öğretmenlere sınıf ortamında bazı değişiklikler yapmaları önerilebilir. Kaynaştırma öğrencilerinin öğrenme özellikleri dikkate alınarak, öğretim programında bir takım değişikliklere gidilebilir. Araştırmada öğretmenlerin bir kısmının, problem davranışların aileden ve yakın çevreden kaynaklandığına ilişkin görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Bu durumda davranış yönetimi konularında ailelere yönelik eğitim programları düzenlenebilir.

Mevcut araştırmada bulgular öğretmenlerle görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. İleriki araştırmalarda bulgular gözlem ve görüşme yoluyla elde edilip bulgular arasında fark olup olmadığı araştırılabilir. Problem davranışların kaynağına ilişkin olarak mevcut araştırmada; aileden ve yakın çevreden kaynaklandığına ilişkin bulgular tespit edilmiştir. İleriki araştırmalarda aile ve/veya yakın çevredeki kişilerle problem davranışlara ilişkin araştırmalar yapılabilir. Bu çalışma Bolu ili Merkez ilçesindeki ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine uygulanmıştır. Çalışmanın alanı genişletilerek diğer illerde de uygulanabilir. Ayrıca ortaokul ya da liselerde görev yapan branş öğretmenlerine de uygulama yapılarak, kaynaştırma öğrencilerinde karşılaşılan problem davranışlara yönelik aradaki benzerlik ve farklılıklar araştırılabilir. Kaynaştırma öğrencilerinde karşılaşılan problem davranışların önlenmesine yönelik olarak, öğretimsel yaklaşım, olumlu sınıf iklimi oluşturma ve olumlu davranış desteği stratejileri kullanılarak, bu stratejilerin problem davranışları önlemedeki etkililiği araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Akalın, S. (2007). *İlköğretim Birinci Kademe Kaynaştırma Sınıflarındaki Öğretmenlerin Sınıf İçi Davranışları İle Kaynaştırma Öğrencisi Olan Ve Olmayan Öğrencilerin Sınıf İçi Davranışlarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Atcı, A. (2004). *İlköğretim I. Kademe Öğretmenlerinin Sınıf İçi Problem Davranışlara Yönelik Müdahalelerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Batu, S. ve Kırcaali-İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Batu, S. (2007). Kaynaştırma Uygulamalarında Davranış Yönetimi. Eripek, S. (Ed.), *İlköğretimde Kaynaştırma* (ss. 201-220) İçinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Batu, E. S. ve Kırcaali-İftar, G. (2011). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Bilgen, N. (1994). *Çağdaş ve Demokratik Eğitim Ders Geçme ve Kredi Uygulaması*. Ankara: MEB Yayınları.
- Birkan, B. (2000) Engelli Çocukların Uygun Olmayan Davranışlarıyla Başa Çıkma Yolları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 123-132.
- Carr, E.G. and Durand, V.M. (1985). Reducing Behavior Problems Through Functional Communication Training. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 18, 111-126.
- Cavkaytar, A. ve Diken H. İ. (2012). *Özel Eğitim Ve Özel Eğitim Gerektirenler*. (1. Baskı). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Chandler, L. K. & Dahlquist, C. M. (2002). *Functional Assessment: Strategies to Prevent and Remediate Challenging behaviors in School Settings*. Columbus Ohio: Merrill, Prentice Hall.
- Diken, İ. H. ve Batu, S. (2010). Kaynaştırmaya Giriş. İ. H. Diken (Ed.) *İlköğretimde Kaynaştırma* (ss. 1-25) İçinde, Ankara: Pegem Akademi.
- Erbaş, D. (2002). Problem Davranışların Azaltılmasında Olumlu Davranışsal Destek Planı Hazırlama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3 (2), 41-50.
- Erbaş, D. (2005). Baş Makale: Olumlu Davranışsal Destek. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6 (1), 1-18.
- Kapucuoğlu-Tolunay, A. (2008). *Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışlara Karşı Kullandıkları*

Başetme Yöntemleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Keskin, R. (2009). *Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla Baş Etmede Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuş, E. (2006). Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel veri analizi: Örnek program NVivo ile gösterimler. *Ankara: Anı Yayıncılık*.
- Lewis B.R. and Doorlag, H.D. (1999). *Teaching special students in general education classrooms*. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis (2nd edition)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Onur-Sezer, S. ve Sadioğlu Ö. (2013). Öğretmen Adaylarının Uygulama Okullarında Gözlemedikleri Sınıfa Uygun Olmayan Öğrenci Davranışları Ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmenlerin Kullandıkları Çözüm Stratejileri. *International Journal of Social Science*, 6 (2), 747-763.
- Özyürek, M. (1997). *Sınıfta Davranış Yönetimi: Uygulamalı Davranış Analizi*. (2. Basım) Ankara: Karatepe Yayınları.
- Pala, A. (2005). Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemeye dönük disiplin modelleri. *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 171-179.
- Sazak-Pınar, E. ve Güner-Yıldız, N. (2013). *Genel Eğitim Sınıflarındaki Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sergilediği Problem Davranışların ve Bu Davranışlara Yönelik Gösterilen Öğretmen Tepkilerinin İncelenmesi*. 23. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulan bildiri (30 Ekim-1Kasım, Bolu, ss. 63-64), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Scruggs, T.E. and Mastropieri, M.A. (1996). Teacher perceptions of mainstreaming/inclusion 1958-1995: A research synthesis. *Exceptional Children*, 63 (1), 59-74.
- Sezgin, F. ve Duran, E. (2010). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Öğrencilerin İstenmeyen Davranışlarına Yönelik Önleme ve Müdahale Yöntemleri. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (1), 147-168.
- Sönmez, M. ve Diken İ. (2010). Problem Davranışların Azaltılmasında İşlevsel İletişim Öğretiminin Etkililiği: Betimsel ve Meta-Analiz Çalışması *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(1) 1-16.
- Sucuoğlu, B. (2006). *Etkili Kaynaştırma Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları.

- Sucuoğlu B., Ünsal P. ve Özokçu O. (2004). Kaynaştırma Sınıfı Öğretmenlerinin Önleyici Sınıf Yönetimi Becerilerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2) 51-64.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2010) *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları* Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şenay, K. (2011). *İlköğretim Okulları Birinci Kademedeki Görevli Yönetici ve Öğretmen Algularına Göre İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Önleme Yöntemleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2008). Dersin Akışını Bozan İstenmeyen Davranışları Yönetme Stratejilerinin İncelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 1-38.
- Yüksel, A, ve Ergün, M, (2005). Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Çözüm Yolları. *Yaşadıkça Eğitim*. 88, 11-16.

EXTENDED ABSTRACT

All students can exhibit some behavior problems normally covered in a part of the growth era. Classroom teachers have stated that problem behaviors can be seen more frequently in individuals with disabilities and they may need more interest. However, contrary to what many primary school teachers' thought; problem behavior is not specific to students with special needs and can not occur depending on the child's disability. The arrangement of the classroom, children's seating arrangement, the size of the class (number of students), education rate, features of the course material used, courses, course content (difficulty of the subject), behavior of the teacher or the administrators, expectations and approach to children was found to be effective in the emergence of problem behavior.

In Turkey, although there have been many researchs related to behavior problems encountered in the classroom and what can be the reasons (Sadık, 2000; Yaşarsoy, 2006; Balay and Sağlam, 2008; Kapucuoğlu-Dolunay, 2008; Yılmaz, 2008; Keskin, 2009; Sezgin ve Duran, 2010; Şenay 2011; Onur-Sezer ve Sadioğlu 2013; Sazak-Pınar and Güner-Yıldız, 2013); could not be reached any research related to teachers' views about prevention of possible problem behaviors and intervention to problem behaviors of students with special needs in inclusive classes. There for in this study, 'What are the prevention and intervention strategies carried out by class teachers intended for the problem behaviors encountered on inclusive students?' is sought to answer the question.

The purpose of the study that specify the prevention and intervention strategies carried out by class teachers intended for the problematic behaviors encountered on inclusive students.

In line with this purpose answers to the following questions are sought.

According to the views of classroom teachers;

- * What are the problem behaviors faced by inclusive students?
- * What are the sources of the problem behaviors?
- * What is happening in classroom on the eve of the problem behaviors?
- * What is happening in classroom immediately after the problem behaviors?
- * What are the prevention strategies for the problem behaviors encountered on inclusive students?
- * What are the intervention strategies that take advantage of the problem behaviors occur?
- * How are they evaluate the effects of interventions?
- * To what extent does the prevention and intervention strategies applied by them work?
- * Who are the people in that co-operation in the prevention or solution of behavior problems faced in inclusive students?
- * What are the practices that carried out by teachers for the process of supporting and provide the permanence of the positive behaviors shown by the inclusive students?

Due to determining how much information the teachers owned about prevention and intervention strategies for behavior problems that likely to be encountered in inclusive students, what strategies they use and don't and for determining what type information they have requirements are considered to be important.

The study is believed to be important due to providing information about the behavior management, thoughts, ideas and gaining new ideas to the classroom teachers. This research is expected to contribute to the related literature in terms of what are the behavior problems in inclusive students and what prevention and intervention strategies the teachers use.

The acquisition of teachers' views about the subject can provide important inputs for both pre-service and in-service educational programs and teachers are expected to help in this area. The data for this study is limited to observations of classroom teachers who works in Bolu city center schools during the academic year 2013- 2014. The observations of teachers are related to behavior problems faced in

inclusive students and prevention and intervention strategies for these behavior problems.

Participants participated in the study answered the interview questions were sincerely and neutral. In this research semi-structured interview technique is used. This study is a qualitative research. Study group is formed by 25 class teachers who are serving in the primary schools of the central district of Bolu and teach inclusive students in the 2013-2014 academic years.

During the interviews validity and reliability checked semi-structured interview form is used. All interviews are saved by audio recorders. Recorded interviews are transferred to the NVivo 10 program by the researcher. In this research designed in the direction of qualitative research method approach data are resolved according to content analysis method.

Research findings are separated to 3 themes and 10 sub-themes. According to research findings, the most common problems met by interviewees in the classes are respectively: hitting the classmate, wandering around the classroom, insufficient academic skills of students, not pay attention to the lectures, avoiding from class activities, speaking in the extent to disrupt the flow of the lesson, crying during the class hours, lack of attention and hyperactivity of the students, speech disorder, inability to meet personal needs, suddenly shouting in the lesson, hiding in the break hours, having low share with friends, inability to present empathic behaviors.

Teachers have expressed primarily family and close environment and then inclusion diagnosis and individual characteristics of the students as the source of the problem. In the research, it is found teachers benefit different kinds of reinforcements in order to prevent these problematic behaviors however they are lack of benefiting scientific and systematic method.

Teachers expressed that parents, counselors, school administration, rehab center, other teachers of the school and parents of the other students are in collaboration about resolving the problematic behaviors.

Finally, in the findings of the research, it is detected that studies made in the point of gaining positive behaviors and ensuring permanence are using different kinds of reinforcements, being in the school-parent cooperation, speaking with the student one to one.

Başvuru: 02.02.2016

Yayına Kabul: 26.05.2016